

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

כהן משיח פרק שלישי הוריות

יג:

עין משפט
גד מצוה

שופתא. צימד¹ של מרח דעץ הוא גיץ: המניח בלוי מלבושיו: פת
פחמין. פת האפוי גמוליס: של שיווי העיסה. שנסתיירה מלישה:
משכה למוד של עי שנה. שקדור צפוי כל עי שנה: מחזיר את
הלמוד שנסתכה היינו ככר עי שנה: וסימנך. לגרסא של תעשה שאם
לא תדע אם אחד אומר אחד ולא שמים
ואחד אומר שמים ולא שלם או שמה אחד
אומר שמים ולא שלם ואחד אומר שלם
ולא ארבע יהא סימן קמילה כלומר
כסוף הקמילה ושתיירו מאותן אצבעות
של יד העומדין לדע שמי אצבעות וקופין
כקדרן מכאן דהיינו אצבע ואמה מכאן
זרת מכאן דהיינו שמי אצבעות מכאן
ואצבע אחד מכאן וצנך תהא זכור שאחד
אומר אחת ולא שמים ואחד אומר שמים
ולא שלם גדול לא קא חשיב הכא עם
שאר אצבעות משום דלא קאי צסדר
אצבעות: ¹⁰ האוכל פת ופתמין ענמן
כחול שחייב להו: קשים אצבעות. שהעשה
אותן יהא קשה לשמוע: העובר תחת
אפסר גמל כ"ס תחת גמל ענמן כדלא
חשיב להו: הישבר תחת ריה של גביה.
כלומר הכולך ומריח הוי עובר תחת רוח
ההולך ומריח הוי עובר תחת רוח
ההולך הולך ועולה: וזהא צימדין.
אזוין קי שעתהין את מפקדה קרי להו¹¹
הכי על עם שמעדין¹² הוהמא לנדדין
[על שני דעיו תרגום על תרין סטרוהין]:
כל הני שמעדין. כל השורות כולן אפילו
הן מאה: ועושין¹³ לו שמי שורות נצבד:
ישין אותן.¹⁴ לני חכמים שממונים
אביהם פרנס על הצבור: סניפין. שמוציין
אותן נצבד לוקיט מפי כבוד אביהם
דהויין סניפין לוקיט כספין זה שמנציפין
לקריה גדולה סניף נצבד¹⁵: א"א לקמינים.
דלגום הוא אכל ילא לגדוליס אינו נכנס
וישב נמקומו דפושע הוא משום דהוה
ליה למידק נפשיה: כדי ש"א יתרחק.
הדקן כדי שלא יהו אחריס רוחיס אזוין

סה א ב ג ד ה ו ז ח ט י יב יג יד טו טז טז
מהל' מ"ח הל' ו סג
עין יג טור ש"ע י"ד ס'
רמ"ד סוף טו ונכר
אלפס קדושין פרק א דף
רכ"א: ע"ש הטעם שהשמיט
הא דרבה האירעא דנלסא
עלמא אפי לגדוליס מנין:
סו ד מ"י סס הל' ו
טו"ש"ע סס סוף עו:
סו ה מ"י סס טו"ש"ע סס
טו"ש"ע:
סו ו טור י"ד ס' רמז:
סב ו מ"י פ"י מהל' ו יב
ומהה הלכא ו סג
עין פז טו"ש"ע ח"מ ס'
רמז סוף ט:

גליון הש"ס

גבי ה' דברים
משכחים. עי נבחר
שנע סנהדרין דף ק"ט
ד"ה איר מגלל משכח:

תוספות הרא"ש

וספני קמיצה. וסימן
שלא תעשה לומר
שמה חד אמר אחת ולא
שמים אחד אמר שמים ולא
שלם. או שמה אחד אומר
שמים ולא שלם ואחד
אומר שלם ולא ארבע.
יהיה סימן קמילה.
כלומר כסוף הקמילה
ושאר צ' אצבעות וקופין
ל' אצבע מצד זה. וזה
מחזיר שא' אומר אחת ולא
שמים. וזה דלא קאמר
וסנין אמה שאם תכסוף
אצבע אחי¹⁶ האריך
שמו אמה שארו כמו כן
אצבע מכאן זרת מכאן¹⁷
וקמילה מכאן משום דדק
לכסוף הקמילה כדי לקמן
נקט קמילה. או מני דלא
הו סימן מקיים כ"כ
דאיכא למימר אגודל כולל
המנין ויחי שמים מכאן
ושמים מכאן אכל
כשכסוף הקמילה ושאר
רק זרת מצד א' ממלה
דענא דלין הגדול כולל
דא"א לומר אחד ולא
שלם: גרם ותנא.
משנת עוקפין:

כדאמרין נמסכת נרכות: אמר רבא ובהוי אביהם. הוא לעושים
סניפין מפני כבוד אביהם: נשנית משנה. הא דתניא לעיל כשהנשיא
נכנס וכו': נתקין פילתא בי ד'דודן. כלומר נעבד ליה כי היכי דעבד
הוא לדיון ואית דגרסי נתקין מילתא כי לימתן כלומר נתקין מילתא
דלחוי לזכרון לעולם לדורות אפילו כי
אינו בעולם ואית דאמרי נתקין מילתא
כי לימתן לומר לו שילמדנו דבר שליט
יודע ללמוד ויתבייש: ג' עוקפין.
ידעו לן מסכת עוקפין: דלית צ"ה.
שאין סדור לו: פשט. פירש: גרם
ותנא. גרם ושנה: אמר. רבן שמעון
קן גמליאל מאי דקמא דלמא חס ושלוס
כו': בתר דאוקים. בתר סניס: ושדו
צ"ה. לפיתקא צ' מדרשא: שלתא
דהוה מיפריק מתקן ומה שלא היה
מתקן כתב אינהו הפירוקין ושדו כי
מדרשא: [תורה מבחין כו]. או הס
יכנסו לצהמ"ד או אלו נלא אליהם ונעב
עמיהם: נהי דאהני לך קמרא דאבוך.
כלומר דלחוי לן חשיבתא דלפני דהויה
אז צ"ד אכל למהו נשיא מי אהני לן
דקא צעית למהו נשיא: קמרא. אצנט
מזהב כדאמר' נמסכת צבת צפ' צמה
אשה (דף טו): מתני צ"ה רבי צ"ה רבי
שמעון בריה אחרים אומרים אילו (א)
היה המורה לא היה קרב. דמנן בנמס'
נכרות צפ' צמרא (דף טו). קרא לנשיא
עשירי ולעשירי תשעין ולאחד עשר עשירי
שלתן מקדושין תשעין גאלל צמונו
והעשירי מעשר והאחד עשר קרב שלמים
ועושהו¹⁸ תמורה דברי ר"מ אמר לו רבי
יהודה וכו' כי תמורה עושה תמורה והא
קיימא לן דלין תמורה עושה תמורה
דמנן נמסכת תמורה צפ' קמא (דף טו)¹⁹
לך צבור שור קדש הן וכו' הן קריצין
ואין תמורתן קריצין ומעשר יליף
עברה עברה מצבור כתיב הכא כל
אשר יעצור תחת השענן וכתיב התם
צבור והעברת כל פער רמס וגו':

רב פפא אמר אפילו שופתא מרא גיצי
ת"ד * חמשה דברים משכחים את הלימוד¹⁶
האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל
חתול והאוכל לב של בתמה והרגל בויתים
והשותה מים של שיווי רחיצה והרוחץ
רגלו זו על גבי זו ויש אומרים אף המניח
כליו תחת מראשותיו חמשה דברים¹⁷ משיבים
את הלימוד פת פחמין וכל שכן פחמין עצמן
והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח והרגל
בשמן זית והרגל בין ובשמים והשותה מים
של שיווי עיסה ויש אומרים אף הטובל
אצבעו במלח ואוכל הרגל בשמן זית מסייע
ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן כשם שהזית
משכה לימוד של שבעים שנה כך שמן
זית משיב לימוד של שבעים שנה: והרגל
בין ובשמים: מסייע ליה לרבא¹⁸ דאמר רבא
חמרא ורחני פקחין: והטובל אצבעו במלח:
אמר ר"ל ובאחת כתנאי ר' יהודה אומר אחת
ולא שתיים רבי יוסי אומר שתיים ולא שלש
וסימנך קמיצה עשרה דברים קשים ללימוד
העובר תחת האפסר [הגמול¹⁹] וכל שכן תחת
גמל [עצמן] והעובר בין שני גמלים והעובר
בין שתי נשים והאשה העוברת בין שני
אנשים והעובר מתחת ריה רע של נבילה
והעובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים
מ' יום והאוכל פת שלא בשל כל צרכו
והאוכל בשר מזוהמא ליסטרון והשותה
מאמת המים העוברת בבית הקברות
והמסתכל בפני המת ויש אומרים אף הקורא

כתב שעל גבי הקבר ת"ד * כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבים עד שאומר להם שבו כשאב
ב"ד נכנס עושים לו²⁰ שורה אחת מוכאן ושורה אחת מוכאן עד שישב במקומו כשחכם נכנס אחד עומד
ואחד יושב עד שישב במקומו בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי
העם יצא²¹ לצורך יכנס וישב במקומו בני ת"ח שממונים אביהם פרנס על הצבור בזמן שיש להם
דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם ופניהם כלפי העם רבי אלעזר בר ר' [צדוק²²] אומר אף בבית המשתה עושים
אותם סניפין [אמר מר] יצא לצורך נכנס ויושב במקומו אמר רב פפא לא אמרו אלא לקמינים אבל
לגדולים לא הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא²³ דאמר רב יהודה אמר רב לעולם ילמד אדם עצמו
להשכים ולהעריב כדי שלא יתרחק [אמר רבא²⁴] האידנא דחלשא עלמא אפילו לגדולים נמי רבי אלעזר
ב"ר [צדוק] אומר אף בבית המשתה עושים אותם סניפים אמר רבא בחיי אביהם בפני אביהם א"ר
יוחנן²⁵ בימי רשב"ג נישנית משנה זו רבן שמעון בן גמליאל נשיא רבי מאיר חכם רבי נתן אב"ד כי הוה
רשב"ג התם הוה קיימי כולי עלמא מקמיה כי הוה עיילי רבי מאיר ורבי נתן הוה קיימי כולי עלמא
מקמיהו אמר רשב"ג לא בעו למיהו היכרא בין דילי לדידהו תקין הא מתניתא ההוא יומא לא הוה
רבי מאיר ורבי נתן התם למחר כי אתו חזו דלא קמו מקמיהו כדרגילא מילתא אמרי מאי האי אמרו
להו הכי תקין רשב"ג אמר ליה ר"מ לרבי נתן אנא חכם ואת אב"ד נתקין מילתא כי לדיון מאי נעביד
ליה נימא צ"ה גלי עוקפין דלית ליה וכיון דלא גמר נימא ליה²⁶ מי ימלא גבורות ה' ישמע כל תהלתו
למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלותיו²⁷ נעבריה והוי אנא אב"ד ואת נשיא²⁸
שמעניהו רבי יעקב בן קרשי אמר דלמא חס ושלוס אתיא מלתא לדי כיסופא אזל יתיב אחורי עיליתיה
דרשב"ג פשט גרם ותנא גרם ותנא אמר מאי דקמא דלמא חס ושלוס איכא כי מדרשא מידי יהב דעתיה
וגרסה למחר אמרו ליה ניתי מר וניתי בעוקפין פתח ואמר בתר דאוקים אמר להו אי לא גמירנא כסיפיתנן
מיפריק כתבי פירוקי ושדו אמר להו רבי יוסי תורה מבחין ואנו מבכנים אמר להן רבן [שמעון בן]
גמליאל נעיעילינהו מיהו ניקסניהו דלא נימרו שמעתא משמיהו אסיקו לרבי מאיר "אחרים ור' נתן
יש אומרים אחוהו להו בחלמיהו זילו פייסוהו [לרבן שמעון ב"ג] רבי נתן אמר רבי מאיר לא אול אמר
דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין כי אול רבי נתן אמר ליה רשב"ג נהי דאהני לך קמרא דאבוך
למהו אב ב"ד שיויך נמי נשיא מתני ליה רבי לרבן שמעון בריה אחרים אומרים אילו היה תמורה
לא

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) יומא עו: [סנהדרין
דף טו]. ב) [מסכתא
סנהדרין פ"ו ה"ה].
ג) [מין חוס' יומת
קב: ד"ה מי שמרן].
ד) [נרכות סב. ס] [עו'
חוס' כ"ק לז: ד"ה
צ"ה].
ה) [עו' חוס' סוטה
יב. ד"ה אחרים].
ו) [סנהדרין ל. ג' [ג'טין
נב]. ט) [דפוס זה עין
לעיל אחר דעור פה
סממין].

תורה אור השלם
א) מי ימלא גבורות ה'
ישמע כל תהלתו:
[התלם ק. ב]

הנהגות וצינונים

א) בכל הסי' הגי' בגמ'
וברשי' תלמוד בכל
העמוד וצ"ל (גליון):
ב) יא ימים לתלמוד
האובד פת החיין
ואצ"ל חבין עצמן
[הגמל] ג) ציל אפסר
(ליתן). ד) רש"י, או
[ש"ס] [דקיס]:
ה) נשים לו שתי
שורות שורה אחת, כ"ה
ע"י וכו' ג' רש"י
(דקיס): ו) ס"א אחורי
עיקר, וכו' צ"ח, וכן
עיקר, [באר שבע]:
ז) בירוש' היה כתוב
[צ"ח] [ז' ס"א לא רמי
יבדע]: ח) צ"ל בית יד
אב"ד: ט) צ"ל וינשה
[גליון]: י) קר צ"ה
[כת"י]: יא) כתיב
שמענת: יב) צ"ל
[גליון]: יג) בכת"י
בכת"י וכו' יד) אב"ד
הסדר את נשיא אנא
אב"ד: טו) צ"ל בית יד
אב"ד: יז) קר צ"ה
[כת"י]: יח) כתיב
שמענת: יט) צ"ל
גבר, רש"י: כ) יש כאן
חסרון דבתיב רש"י ויש
להוסיף אמרו משום ר'
מאיר אילו היה
תמורה לא היה
קרב שתמורת כבוד
ומעשר אינה קריבה
כבוד דבתיב כי כבוד
שור [כת"י], ומיושב בזה
תמיהת המהרש"א, ע"ש
בהנהגות והערות כמה
אחרונים: ק) קופין
מצד זה ואצבעו צד זה
[כת"י]: ר) "אח"א ליתא
בכת"י: [ט] "מכאן"
ליתא בכת"י:

מ"ם אין סהרין ת"ח מאכילת זיתים

עיינן שלהי הוריות (יג, ב) אכילת דברים הרעים לשכחה והטובים, ומהם זית שמשכח למור של שבועים שנה, ושמו משיב למור של שבועים שנה (סימן לדבר יפה כח הכן מכת אב). ומה שאין נוהגין לזהר מזיתים, אף הנוהרין מדברים המביאין לידי שכחה. נ"ל עיקר טעמן הוא, משום דמשמע להו שלא נאמרו דברי הגמרא אלא באוכלין לחין חיינן וקובע סעודתו עליהן. משא"כ באלו הכבושין שאין אוכלין אותן אלא לקינוח. וראיה לדבר שאין חשש בזיתים כבושים, מר"י (בן גודגדה) (החורני) פ"ק דיבמות [טו, ב] ור"י דאכל זית מליח פרק כ"מ (ברכות לט, א).²

ע"ד בכ"י. כתוב בא"ח אמרינן במסכת תמיד (כג, ב ודף כז בכרך שלנו) תמרא כפר מיא שפך. לא נמצא כזה בספרנו. ומ"ש בא"ח כלומר אחר ששתית ונשאר בכוס לשתית חברך קנח כו' הוא פירוש משובש לפי הגירסא המשובשת. שאין לו פנים. כי מה מועיל קנח בזה שכבר אמרו לא ישתה מן הכוס ויתן לחברו מפני סכנת נפשות כמ"ש במסכת דרך ארץ והביאו רבינו בעל הטורים. אבל כך היא הגרסא בגמרא דתמיד שטוף ושתה (כלומר לא תשתה מכוס בלי שטיפה). שטוף ואחית. פירוש אף כשאתה מניח הכוס על השולחן שטפהו קודם שתניחהו מידך, שמא יבוא חברך לשתות ממנו בלי שטיפה. והיינו מפני סכנת נפשות שאמרו במסכת דרך ארץ. הרי שאפילו בכוס ריקן הזהירו שישטפו קודם שישתה בו.³

שם. אוכלים בכל פעם מעט מן הפת עם הדייסא. ע"כ. בד"א בדייסא שלפני כל אחד לעצמו, אבל בדייסא שבקערה שכולן אוכלין ממנה, לא יחזיר המותר מן הפת הנשך. גם נ"ל דכל האי שקלא וטריא דפת לאכלו עם דייסא, לא סליק אליבא דגמרא דידן פ"ב דביצה [טז, א], דקיי"ל דייסא לא מלפתא בפת, דאר"ז הני טפשיא דאכלי נהמא כנהמא. ש"מ קפידא איכא בכל גוונא מדקא מגני להו. ואם נפשך לומר דמירי התם שעושין אותו לפת, בלי שמוש פת. א"כ ממילא ע"י שמוש דפת פשיטא דגרעי, והשתא ודאי לקרו לן טפשיא דטפשיא.

ע"א בכ"י. ריסתנא. צ"ל. שם [ד"ה והא]. בס"ס (זה). צ"ל. שם. אא"כ היו כו', ואוכלין ביחד. צ"ל.* [קנב]. ע"ב [ד"ה ממשיכין]. ומירי שמקבלו. צ"ל. שם. אין ספק דבאזיל לאבוד אסור. אמאי פשיטא ליה למר כולי האי, מי לא אמרינן כל בית שאין יין נשפך בו כמים אינו סימן ברכה!¹ הא בהדיא אפילו לכ"ע אית ביה משום סימן ברכה. ושפיר דמי ודאי, גבי חתן וכלה צריכא למימר.

מה שנוהגין המוהלים להדיח הדם שבידיהן ביין, נ"ל דלית לן בה, דהיכא דלא שכיחי מיא שרי אפילו לצורך אכילה, כ"ש לצורך גבוה, כדי לברך בידיים נקיות.

בהא דממשיכין יין לפני חתן וכלה אפילו לאבוד השיג ב"י על הר"מ ור"א שלא בכת

מה שנוהגין מוהלים להדיח ידיהם מן הדם ביין לית לן בה

סימן קעא

[קנא]. שם. דמטלטלן אגב. צ"ל.

שם. ריסתנא (צ"ל כריש). הוא לשון נוטריקון ריש תנה. כלומר ראש מנה. וכן ריפתא, ביאורו ריש פתא.

[קנא]: דף פ"ג (שהוא פ"ב) ע"א בטור. ולא ישב על קופה. מ"ש ט"ז [ס"ק ג] דסתם קופה של עץ. לא דק דבהדיא תנן שילהי כלאים [פ"ט מ"ן] השק והקופה מצטרפין לכלאים, וכן מוכח בכמה דוכתי.

שם. ואוכלן (כצ"ל) ביחד. ר"ל בבת אחת.

2. וכ"כ רבינו בהגהותיו להוריות (יג, ב). ובספר זכרון מהגר"ח קנייבסקי שליט"א חולק ע"ז והביא ראיות דעיקר אכילת זיתים היתה בכבושים וא"כ כשאמרו הרגיל בויתים משכח תלמודו הכוונה אף לזיתים כבושים. ומ"מ אינו משכח רק להרגיל בהם, אבל לא להאוכלם לפרקים. וממ"ש בברכות (מ, א) הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום וכו' הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום וכו', משמע דאחת לשלשים יום עדיין מקרי רגיל. אבל מותר מכן אינו משכח, וא"כ י"ל שר' יוחנן לא אכל כרגילות. אבל מר"י החורני קשה ששלח לו ר' צדוק זיתים לחים מגולגלים בחבית לפי ששמע שאוכל פת חרבה במלח, הרי ששלח לו לאכילת יום יום. ותירץ בספר הנ"ל דשמי בשני רעבון לא הקפיד, או שאכלם בכוונה דאז אינו משכח כמ"ש האר"י הביאו במג"א (ס"ק י"ט). ובהוספות מכת"י רבינו לסדרו (בכסא שן מדרגה ב' בסופה) כתב "ובכמה דוכתי בגמרא מוכח דזיתים כבושים

מ"ש ט"ז קופה של עץ ליתא

סימן קעב

שם. מסלקן כו' מסלקן. צ"ל.* שמפסידן. צ"ל.*

סימן קעג

[קנב]: ע"ג [ד"ה וכתב עוד]. וז"ל הרשב"א בת"ה מים אמצעיים ניטלין בין בכלי בין שלא בכלי. עכ"ל. עיין בתשובת אבא מארי הגאון ז"ל (חכם צבי) סימן נ"ה) שהשיג על הפר"ח, שטעה בהבנת הלשון, וברור הוא שכוונתו על הכלי שנוטלין ממנו אין קפידא, אבל ודאי שאינן ניטלין ע"ג קרקע.

מעלו והם אכילת ת"ח כדאיתא פ"ק דיבמות ב'ר' אלעזר בר צדוק ששלחם לר"י (בן גודגדה) [החורני]. נראה שעיקר ראייתו מיבמות שהיא ראה אלימתא וכנ"ל. ונ"ל דמה שכתב כאן בכבושין שאין אוכלין אותן אלא לקינוח, ה"ה כשאוכלין אותן ללפת בהן את הפת, וכמעשה דר' יוחנן החורני, וכוונתו לומר שאין קובעין סעודה עליהם מחמת חריפותם, לפיכך אינם קשים לשכחה. אבל בלחים חיים שאוכלם לעיקר סעודתו זה משכח תלמודו. ועיין מאירי (הוריות יג, ב) דזיתים מלוחים משכח ומטמטם לב. 3. עוד עניני מוסר וד"א בסעודה, בסדרו בכסא שן הנהגת הסעודה מדרגה ג'. ובמגדל עוז בית מדות עליית דרך ארץ פ"ג. קעא. 1. עיין מש"כ רבינו בזה בלוח התקון והשמטות לסימן רצ"ו (ובמהדורה זו נדפסה במקומה). ובהוספה מכת"י לסימן קפ"ג (שנרפסה שם במהדורותינו).

פ"ח טעה בלשון רשב"א בד"ו נ"י אמצעיים

48 שמירת הנפש אות ש'

[שלו] נהגו שלא לישן בראש השנה דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שעתא דמיך מזליה [דו"ז הטו"ז באו"ה סי' תקפ"ג] והארי"זל אמר שאחר הצות מותר לישן (קעו) והיושב בטל כישן דמי [מג"א שם] :

[שלח] אלו צריכין שימורחתן וכלה ויולדת' אפי' ביום . ואבל ות"ח בלילה [ברכות ד' נ"ד] :

[שלט] אלו דברים קשים ללימוד ולא יעשה אותם לא יעבור תחת הגשר שלא עברו מים תחתיו מ'ים יום . ולא ישתה מאמת המים העוברת בביה"ק ולא יקרא בכתב שע"ג המצבה ודוקא כשאותיות הם בולטת . [ספר נגיד ומצודה] וי"ל אהבה רבה עד באהבה ומסוגל מאוד לשכחה [אשל אברהם סי' רכ"ד] . ולא יניח בגדיו תחת מראשותיו [הוריות ד' י"ג] ולא כמו שהעולם סוברין שדוקא אנפלאות וכדומה אלא כ"א מהבגדים [מהרי"ל בלקוטים] וכתב שם שפעם אחת הי' מהרי"ל בדרך ורא' לו על מה לישן ולקח האוכף מעל החמור והניח תחת מראשותיו ולא רצה ליקח אחד מהבגדים . ועיין בפ"ט דמס' תמיד שכ' מניחים תחת ראשיהם וצ"ע (קעז) :

[שמ] הרגיל בזיתים קשה לשכחה [הוריות ד' י"ג] (קעה):

לא

שמירה מעליא

ולא יהי' עליו בשעת שינה נפתחות של ברזל וכיוצא כי יתן להם יד להחטואו ח"ו (עבוה"ק ח"ב סי' ז') :

(קעו) עיין באלף למטה סי' תקל"ח שכ' והלואי שיהי' ביכולתנו לעשות כמעשהו בהקיץ מני אלף ממה שהוא ז"ל הי' מתקן בשינתו עד כאן לשונו :

(קעז) הנה במכ"ת לא עיין שם שפיר בגמרא דאמרו שם אלא אימא נגד ראשיהם ע"ש והבן :

(קעה) והטעם כי צרכנו בחיי פי' וישלח צפי' ותנא שכל האילנות

יש

שמירת אורת שי הנפש לה

[שמא] לא ילביש חלוקו כשהוא מהופך הפנימי לחוץ ולא ילבש ב' מלבושים כאחד [ש"ע סי' ד'] ולא ינגב ידו בחלוקו [מג"א סי' קנ"ה ס"ק י"ז]. המחליף מנעל של שמאל בשל ימין קשה לשכחה (קעט) ובן התופר בגדיו כשהוא מלובש [חופת אליהו שער ג']:

[שמב] לא ילך אדם לחוץ ויניח ספר פתוח אם אין עליו מה כי יש מלאך א' הנקרא ש"ד והוא שומר דפין על מי שמניח ספר פתוח ויצא לחוץ שמשכה תלמודו [ש"ך יור"ד סי' קע"ז] (קפ):

צריך

שמירה מעליא

יש להם לב כשיחמוך אותן אבל חילן זית אין לו לב ואולי מפני זה טבע הפרי משכח התלמוד ומטמטס הלב ע"ש. **אבל שמן זית טוב לזכרון ועיין צמ' קה"ע מערכת ז' אורת זית**. וגם נראה לדוקא זתים חיים קשה לשכחה אבל זתים מלוחים או מצושלים לא קשה לשכחה שהרי מנינו (ברכות ד' ל"ח ע"ב) ר"י אבל זית מלוח אלא ודאי לדוקא זתים חיים קשים לשכחה שוב מנאתי כ' בשם האריז"ל דמה דאמרו דזית קשה לשכחה דוקא האוכלו בלא כוונה המנטרכות אבל האוכלו בכוונה הוא טוב לזכירה עיין צמ' בני"ש מ' הי"הר מ' ד' סי' ט"ו, עוד אמרו חז"ל האוכל תמה שעכביר אוכל קשה לשכחה. ועיין בשו"ת דברי חיים ח"ב סי' ס' שכי' דלפי פשטות הסוגיא נראה דכל המאכל מביא לשכחה ע"ש. ועיין צמ' כפות תמרים לסוכה ד' ל"ו ע"ב בד"ה אמתר אחרוג שנקצוהו

עכברים ע"ש ולע"ק והבן:

(קעט) עיין ביד אפרים או"ח סי' תקכ"ד מ"ש על המג"א שם ס"ק י"ז ול"ע. ואפשר לדפוס א' אין חשש:

(קפ) יזהר כל אדם שלא לסיים בספר בדבר רע ח"ו וכבר נדפס מעשה רב בסוף סידור מהר"ק מעשה נורא מזה שכי' שם

ומלוא

ספר

שיח השדה

כולל חמשה קונטרסים

- (א) ספר ארחות חיים להרא"ש ז"ל עם ביאור „השם אורחותיו” מבאר מקורות דברי רבנו מש"ס ומדרשי חז"ל, כפי שנדפס כבר ב' פעמים וכעת נדפס עם קצת הוספות ותיקונים.
- (ב) קונטרס בשער המלך על הקדמת הרמב"ם ז"ל כולל ציונים ומקורים וביאורים בדברי הרמב"ם והראב"ד ז"ל וקצת ביאורים בארוכה בעינים אלו, כפי שנדפס בשנת תש"ך וכעת הוספתי קצת הוספות ותיקונים
- (ג) קונטרס תשלום יפה עינים על סדר זרעים וטהרות עדיות תמיד מדות קנים ועוד והוא ציונים על מס' אלו מירושלמי ומדרשים, כפי שנדפס כבר עם הוספות ותיקונים
- (ד) קונטרס מראה מקום והוא ציונים על המקומות שרש"י ותוס' מביאים מדרש או ירושלמי ותוספתא וכו' ולא צויין מקורו היכן הוא.

(ה) קונטרס ספר זכרון בו יבואר בעזה"י דברים הטובים לזכרון ודברים הקשים לשכחה המבוארים בדברי חז"ל, וכל השייך לזה. כפי שנדפס בשנת תשל"ד עם הוספות ותיקונים.

הוצאה ששית עם הוספות ותיקונים

בני ברק

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

את הספר אפשר להשיג ע"פ הכתובת: חיים קניבסקי בני ברק שכון חזון איש

קונטרס

ספר זכרון

בו יבואר בעז"ה כ"ה דברים הטובים לזכרון
ול"ז דברים הקשים לשכחה המבוארים בדברי
חז"ל, וכל השייך לזה

כליו או אפי" של אחרים, ואם דוקא ברגיל, ואם
מניחן המוד למראשותיו אם יש חשש. והמתמנס
על זרועו עם הצגד אם יש חשש:

ובענין העובר בין שתי נשים או להיפך, אם דוקא
בעומדין או אפי" בהולכין, ואם מהני בזה
הפסקה של כלי וכה"ג שאוחז דבר בידו, ואם קטנה
בכלל אשה:

ובענין המסתכל בפני המת, מה נקרא מסתכל:
ובענין הקורא כתב שעל הקבר אם דוקא באותיות
בולטות, ואם דוקא שמו"ה בפיו או אפי"
בעיון בעלמא, ואם מועיל להניח אבן על המלצה:
ובענין התופר בגדיו עליו, אם מהני שנותן דבר
לחוך פיו:

ובענין הלובש ב' מלבושים יחד, אם מנעלים בכלל
מלבושים, ואם מותר להפשיט ב' מלבושים
יחד:

ובענין המנגב ידיו בחלוקו, אם דוקא בחלוקו
או גם בשאר בגדיו, ואם דוקא מי נטילה:

גם יחבאר בו אגב אורחא כמה דברים בענינים
אלו, כגון אם האוכל המאכלים הקשים לשכחה
עובר בלאו דאורייתא של השמר פן תשכח או עכ"פ
איסור דרבנן:

ואם יש להקפיד בדברים אלו בנשים, ובקטן
שעדיין לא למד, ובע"ה
גם יבואר כמה פרטים בענין האוכל ממה שאוכל
עכבר וחתול אם כל המאכל נאסר או שאפשר
להסיר המקום שאכל, ובאיזה מאכלים מירי, ומה
הדין אם שמה ממשקה:

ובענין הרגיל בזיתים אם יש חשש באוכל באקראי,
ומה נקרא רגיל, ואם מירי בזיתים חיים
או כבושים ומבושלים, ואם מהני שאוכל זיתים עם
שמן זית ביחד:

ובענין השותה מים של שירי רחילה, מה נקרא
שירי רחילה, ואם נתבטלו ברוז, ואם
מהני לשפוך קלת מהם:

ובענין המניח כליו תחת מראשותיו, אם מהני
שמפסיק דבר אחר ביניהם, ואם דוקא

ועוד כמה פרטים בענינים אלו
שיתבארו בעז"ה בפנים

חברתי בעז"ה שי"ח בהגרי"י שלימ"א

חלק א'

דברים הטובים לזכרון

בושה לוי לה לאותה כלימה וע"ז בקש דוד מלך ישראל בתפלה ובתחנונים לפני המקום ואמר ה' בקר תשמע קולי בקר לערך לך ולאפה כו' מכאן הי' ר' ישמעאל אומר אשרי ת"ח שהוא משמר תלמודו בידו כדי שיהא לו פתחון פה להשיב ליום הדין לפני בוראו לכך נאמר אורח לחיים שומר מוסר אבל אם עזב תלמודו והגיתו משיגו בושה וכלימה ליום הדין לכך נאמר ועוזב תוכחת מתעה א"ר בנאה שהקב"ה מרחיקו מלפניו. ובקה"ר פ"ט סי' י' זכדי בן לוי הוה מתחמיד למחמי אפוי דריב"ל (הי' מתאוה לראות את ריב"ל אחר פטירתו) איתחמי לוי בחלמי' הראהו בנ"א פניהם זקופות ובנ"א פניהם נמוכות א"ל ומהו כדן א"ל אלו שפניהם זקופות תלמודן בידן אלו שפניהם נמוכות אין תלמודן בידן :

ולכן מנוה להשתדל בכל כחו שלא ישכח תלמודו כמ"ש בספרי עקב כי אם שמור תשמרון וגו' מגיד הכתוב שכשם שאדם לריך לזיהר בסלעו שלא יאבד כך יהא אדם לריך לזיהר בתלמודו שלא יאבד ובעירובין נ"ג ז' עשה מועדים לתורה והיינו דא"ר אבדימי כו' אם בשמים היא אתה לריך לעלות אחר"י פירש"י דלריך לערוח ולהעמיד סימנין ולהערים בתחבולות כדי שתתקיים התורה בלומדי' עכ"ל ובסוטה כ"א ז' אין ד"ת מתקיימין אלא במי שמים עלמו ערום עליו פירש"י שמערים שתתקיים תורתו :

ולכן ראיתי כי טוב לאסוף כל הדברים שגזוה"רם בחז"ל שטובים לזכרון, וגם כל הדברים שקשים לשכחה שידעו התלמידים לזיהר בזה, ולאגב נבאר כמה פרטים בזה בס"ד (והי' בידי ס' שמירת הנפש ושמירה מעליא והגהות שם וטעמי המנהגים ומאסף לכל המחנות ועיר דוד ועוד ספרים ולקטתי מהם כמה מראה מקומות) :

אמרי' בע"ז י"ט א' לעולם ליגרם אינש אע"ג דמשכת. ואמרו בעירובין נ"ג א' אגן. כי אלזעמא צבירא לשכחה (ע"ש ברש"י ותוס') וענין השכחה בתורה נברא לעונת האדם וכמ"ש בקה"ר פ"ג סי' י' ראיתי את הענין אשר נתן לי אלקים לענות בו ר' אבהו אמר זה שיפוטת של תורה שאדם למד תורה ושכחה רבנן דתמן בשם ר' ינחק דהכא ור' טובי' בשם ר' ינחק לעונתו למד אדם תורה ושכח שאילו הי' אדם למד תורה ולא שכח הי' מתעסק בתורה שמים שלש שנים וחוזר ומתעסק במלאכתו ולא הי' משגיח בה לעולם כל ימיו אלא מתוך שאדם לומד תורה ומשכחה אינו מוזיז ואינו מוזיע את עלמו בדברי תורה, ולע"ל יזכירוהו כל מה שלמד כמ"ש במדרש משלי פ"י לא ירעיב ה' נפש לדיק זה ת"ח כ"ז שמתעסק בחיים מתוך ד"ת אם נתעלם ממנו דבר אחד או פרק אחד מתלמודו בשעת פטירתו מן העולם אינו נפטר מן עולמו עד שמלאכי השרת באין וסודרין אותו לפניו בשביל שלא יהא לו בושת פנים לע"ל לפני הקב"ה לכך נאמר לא ירעיב ה' נפש לדיק :

מיהו פשוט שזה דוקא אם חזר תלמודו ועשה כל מה שצידו לעשות ושכח מאונס מזכירין לו אבל אם נתעלל ולא חזר כראוי לא ידע גם אח"כ וכמ"ש בבב"ב י' ז' אשרי מי שכח לכאן ותלמודו בידו ובמדרש משלי פ"י (וכ"ה בחדא"ר פ"א) א"ר ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם כולו בעמק יהושפט בזמן שתלמידי חכמים באים לפניו אומר לכל אחד מהם כלום עסקת בתורה א"ל הקב"ה הו"איל והודית אמור לפני מה שקרית ומה ששנית בישיבה ומה ששמעת בישיבה מכאן אמרו כל מה שקרא אדם יהא תפוש בידו ומה ששנה כמו כן שלא תשיגהו בושה ליום הדין מכאן הי' ר' ישמעאל אומר לוי לה לאותה

ספר זכרון

ואלו הדברים הטובים לזכרון:

אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ובברייתא דמעשה תורה שער ז' שבעה דברים בענוים זוכה לחי העוה"ב ותורתו משתמרת לו כו' ובסוטה כ"א ב' א"ר יוחנן אין ד"ת מתקיימין אלא במי שמישים עלמו כמי שאינו שגא' והחכמה מאין המלא :

ד) מיעוט תענוג. בעירובין ג"ד א' א"ר"ה מאי דכתיב חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני חלקים הם אדם משים עלמו כחי שדורסת ואוכלת (פירש"י שאינו מקפיד על תענוגים וא"ד שמסרתת ואוכלת (פירש"י שאינו הולך אחר גבהות לקוץ במאכלו הם לא נתבשל כל נרכו ל"א שמחזר על תלמודו מיד כשמקבלו מידו ומנבל עלמו על ד"ת) תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו ובסנהדרין קי"א א' רב כהנא הוה קא חייף ריש' וסליק ויחיב קמי' דרב א"ל לא תמלא בלרץ החיים לא תמלא תורה במי שמחי עלמו עלי' ובפ"ו דלכות התורה נקנית במיעוט תענוג במיעוט שינה כו' (ועי' בקובץ אגרות ממרן ז"ל ח"א סי' כ'):

ה) שקידה וחזרה. עירובין ג"ד א' א"ר"ה מאי דכתיב לוחות אבן הם אדם משים עלמו את לחיו כאבן זו שאינה נמחית (פירש"י כך לחיו אינן נלאין מלחזר על לימודו וללמד לאחרים) תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו כו' א"ר שיזבי משום ראב"ע מאי דכתיב לא יחרוך רמי' לידו לא יחי' ולא יאריך ימים ליד הרמאי (פירש"י שמרבה בגירסא ואינו מחזר עלי') כו' משל לליד שד נפריס הם ראשון ראשון משבר כנפי' משתמר ואם לאו אין משתמר אמר רבה א"ר סחורה א"ר הונא מאי דכתיב הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה אם אדם עושה תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם לאו קובץ על יד ירבה אמר רבה ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רבנ'י אלא עבידתה ואיקיים בידחי (פירש"י לקבוצ על יד וחזרתי עלי' עד שהחזקתי בה ואח"כ חזרתי ושמעתי אחרת) ובתענית ז' ב' מה שלשה משקין הללו אין נפסלין אלא בהיסח הדעת אף ד"ת אין משתכחין אלא בהיסח הדעת (פירש"י הם אינו מחזירם תמיד)

א) תפלה. במגילה ו' ב' א"ר ינחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מלאתי אל תאמין לא יגעתי ומלאתי אל תאמין ומלאתי יחאמן ה"מ בד"ת כו' וד"ת לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא (פירש"י שלא תשתכח ממנו) סייעתא מן שמיא הוא (פירש"י ויש יגע ואינו מולא), ובגדה ע' ב' אלו את ר' יהושע מה יעשה אדם ויחכם א"ל ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועילו אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו כו' מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגי' (ועי' בקובץ אגרות ממרן ז"ל ח"ב סי' ל"ז)

ב) יראת שמים. בצרכות ל"ב ב' מתוך שחסידיס הם הורתם משתמרת. ועי' במס' אילנות אליהו בן יוסף פתח כתיב סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם מהא אוליפנא שאין הקב"ה מגלה סודו כי אם ליראיו שאפי' אדם מישראל למד מקרא משנה תלמוד ואגדה ותוספתות ואין בו יראה לחנס ללל במים אדירים וכל מה שטרה לחנס טרה :

ג) ענוה. בעירובין ג"ד ב' א"ר"ה מאי דכתיב וענקים לגרורותיך הם משים אדם עלמו כענק זה שרף על הנואר (פירש"י שרפוי בריוח כך הוא נעים ומרונה לבריות) ונראה ואינו נראה (פירש"י כך אם ת"ח הוא אינו רודף לנאת ולבא בשוק אלא יושב ומחזר על תלמודו) תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו וא"ר"ה מאי דכתיב לחיו כערוגה הבושם הם משים אדם עלמו כערוגה זו שהכל דשין בה (פירש"י שאין לו גסות) וכבושם זה שהכל מתבשמין בה (פירש"י שמלמד תורה לתלמידים) תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים א"ר מתנה מאי דכתיב וממדבר מתנה הם משים אדם עלמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו ובתענית ז' א' א"ר חנינא בר אידי למה נמשלו ד"ת למים דכתיב הוי כל נמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה וא"ר אושיעא למה נמשלו ד"ת לשלשה משקין הללו במים וביין ובחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו

ספר זכרון

ה

(ז) להבין מה שלומד. בירושלמי ברכות פ"ה ה"א א"ר תנחום הסובר תלמודו לא במהרה הוא משכח מ"ט פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך (פ"י חרדים דהיינו עיון הלכה עין השכל):

(ח) לחדש חידושים. ע"ד דאמרי' בחולין ע"ה ב' מילתא דתמיהה מדכר דכירי אינשי:

(ט) ללמוד מרב אחד. עירובין נ"ג א' בני יהודה אמרו אחד רבה נתקיימה תורתן בידן בני גליל דלא אמרו אחד רבה לא נתקיימה תורתן בידן ובע"ז י"ט א' אמרי' ה"מ גמרא כי היכי דלא ליפלוג לישנא אבל סברא אדרבה הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה:

(י) ללמוד בצנועא. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א א"ר יוחנן ענתנייתא ברית כרותה היא היגע בתלמודו בלגנע לא במהרה הוא משכח מ"ט ואת לנועים חכמה (ומ"מ ילמוד עם חברים כמבואר בסוף ברכות):

(יא) ללמוד עם תלמידים. בעירובין נ"ד א' אם משים אדם עלמו כבושם זה שהכל מתבשמין הימנו פירש"י שמלמד תורה לתלמידים) תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו ושם נ"ג א' בני יהודה דגלו מסכתא (פירש"י למדו לאחרים) נתקיימה תורתן בידם בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה. תורתן בידן:

(יב) ללמוד בבית הכנסת. ירושלמי ברכות פ"ה ה"א א"ר יוחנן ברית כרותה היא היגע תלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח:

(יג) ללמוד מתוך הספר. ביר' ברכות פ"ה ה"א א"ר יוחנן ברית כרותה היא הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכח (ומ"ש אגדה משום שבזמנא לא הותר לכתוב אלא אגדה כמ"ש בגיטין ס"י) וע"י פסחים קי"ב א' כשאתה מלמד את בנך למדהו בספר מוגה:

(יד) לעשות סימנים. בעירובין נ"ג א' בני יהודה דדייקי לישנא ומתנחי להו סימנא נתקיימה תורתן בידם בני גליל דלא דייקי לישנא ולא מתנחי להו סימנא לא נתקיימה תורתן בידם ושם נ"ד ב' אין התורה נקנית אלא בסימנין שנא' שימה בפייה כו' (וכ"ה בשבת ק"ד א'):

ובמגילה י"ח ב' ד"ח דכתיב בה התעייף עיניך בו ואינו (פירש"י אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין וזכרות דף ס' אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בד"ח כתיב פירש"י אשרי אדם מפחד תמיד שלא תשכח הימנו שמתוך כך הוא מחזר לשנותה תמיד. ובאדר"י פכ"ד יכול אדם ללמוד תורה בעשרים שנה ולשכח בשתי שנים כי"ד ישב ששה חדשים ואין חוזר לאחריו נמלא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא שנים עשר חדשים ולא חזר לאחריו נמלא מחליף חכמים זה בזה י"ח חדשים ולא חזר לאחריו נמלא משכח ראשי מסכתותיו כ"ד חדשים ואין חוזר לאחריו נמלא משכח ראשי פרקים ומתוך שאמר על טמא טהור ועל טהור טמא ומחליף חכם בחכם ומשכח ראשי מסכתותיו וראשי פרקיו סוף שיושב ודומם ועליו אמר שלמה על שדה איש על על עברתי ועל כרם אדם חסר לב והגה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה וכיון שנפל כותלו של כרם מיד חרב כל הכרם כולו וזכר"תא דחופת אליהו רבה (שנ"ס ראשית חכמה) שער ד' ד' דברים מאריכי' ימיו כו' המאריך בתלמודו כדי שלא ישכח שנא' רק השמר לך ושומר נפשוך מאד פן תשכח:

(ו) להוציא בפה וללמוד בקול רם. בעירובין נ"ג ב' ברוריא אשכחתי לההוא תלמידא דהוה קא גרים בלחשיה בטשה ב"י א"ל לא כך כתיב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח איברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת תנא תלמיד א' ה"י לו לר"א שה"י שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו א"ל שמואל לרב יהודה שינעא פתח פומיך קרי פתח פומיך כי היכי דתתקיים ביד ותוריק חיי שנא' כי חיים הם למונאיהם למונאיהם צפה ומייתי בתם כמה פסוקים ע"ז ובמגילה ל"ב א' כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם וכי התוסי' שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונין אותן על פה וע"י כך נזכרים יותר (ואע"ג דפריך שם ומשום דלא ידע כו' היינו דלא יחא ל"י לומר דמי שאין יודע לבסומי קלא קרי ב"י לא יחיו ע"ש):

ספר זכרון

באמה ובקמילה, ובמעשה תורה הגירסא המובל במלח
 ואוכל ובחופת אלי רבה שבראשית חכמה שער הי
 הגי מי שטובל אלכעויתו שנים או ג' פעמים ואוכל,
 ועי פמ"ג בל"א סי' ב' סק"א שנסתפק אם דוקא
 באלכעו ולא דוקא של ימין (וה"ע שלא הביא משו"ע
 סי' קע"ט הנ"ל):

(כג) המסתכל בפני צדיק מועיל לזכרון כ"כ בסי
 טעמי המנהגים עמוד תקי"ז בשם זקוקין
 דנורא, ונראה ראוי לזה מויקרא רבה ר"פ אחרי גבי
 דוד וטוב ראוי שכל הרואהו נזכר לתלמודו:

(כד) המחזיק עצמו שכחן ניול משכחה כ"כ בסי
 טעמי המנהגים. עמוד תקמ"ג בשם השר
 מקוני:

(כה) לומר אהבה רבה עד (ולייחדך) באהבה
 מסוגל מאד לשכחה, כ"כ באלהיו רבה בסי
 רכ"ד בשם סי מענה לשון, ומוצל ג"כ צאשל לזרחה
 שם בגליון האו"ח:

(כו) לומר י' בני רב פפא אחר סיום המסכת יש
 זו קבלה להסיר השכחה, ספר האשכול הי
 ס"ת עמוד מ"ט:

(כז) גירסא דינקותא עובה הרבה לזכרון כמבואר
 בשבת כ"א ב' ועי' אבות פ"ד מ"ט ובלדר"ג
 פכ"ד ה"ד:

(כח) הנזהר שלא להרהר ד"ת במקום שאסור
 להרהר או בתוך התפלה. בזכות זה זוכה
 לזכרון טוב ס"ח סי' תקמ"ז ועי' בהקדמת הגר"ח
 מולוזין ז"ל לספרא דלניעותא:

(טו) הרגיל בפת שחרית. בז"מ ק"ז ב' י"ג
 דברים נאמרו בפת שחרית כו' ותלמודו
 מתקיים בידו:

(טז) האוכל פת פחמין. (פירש"י פת האפוי
 בגחלים) וכ"ש פחמין עלמן ונ"א שם האוכל
 פת חיסין ולאל חיסין עלמן, הוריות י"ג ב':

(יז) האוכל פת אפויה כל צרכה. זרייתא דמעשה
 תורה (נדפס בסי' כל בו סי' קי"ח) שער הי.
 ובחופת אליהו רבה (שנב"ס ראשית חכמה) שער הי
 אי' האוכל פת שנשלה כל לרכה, וע"ל ח"ב סי' כ"ב:
 (יח) האוכל ביצה מגולגלת בלא מלח. הוריות
 י"ג ב', ובחופת אלי' רבה שער הי אי' האוכל
 בינה מגולגלת (ול"י שם בלא מלח) ופי' מגולגלת
 פירש"י בצרכות מ"ד ב' ללוי לחה ורכה ששורפין
 אותה:

(יט) הרגיל בשמן זית. הוריות י"ג ב' ואמרי'
 שם דמשיב תלמודו של ע' שנה, ובמעשה
 תורה הגירסא הרגיל בשמן זך:

(כ) הרגיל ביין ובשמים. הוריות י"ג ב' ומייתי
 שם דאמר רבא חמלא וריחני פקחין.

(כא) השותה מים של שיורי עיסה. הוריות י"ג
 ב' פירש"י שנשחירה מלישה, ובחופת אליהו
 רבה פ"ה סי' י"א מי ששותה מים הנותרים מן
 העיסה:

(כב) הטובל אצבעו במלח ואוכל. הוריות י"ג ב'
 ופליגי התם בגמ' אם אלכעו אחת או שתיים
 ועי' שו"ע או"ח סוף סי' קע"ט שלא יטבול אלא

ספר זכרון

חלק ב'

דברים הקשים לשכחה

מבואר בספר חסידים סי' תתר"ח (וצ"ח החדש הוא צ"ח תתש"ג) וז"ל אחד שאל מחכם אמר עכברים חכלו מלחמי אם אוכל לאכל מן הלחם אמר ולמה לא תאכל א"ל פן אשכח תלמודי ואני נהר מלאכל מכל מה שמשכח התלמוד ועתה אני רעב א"ל החכם איך חייב עד שיכב ויסירם מלבו (ועוד טעם) ואני רואה שאיך עוסק בתורה ואתה פנוי והיית יכול לעסוק וכל היום אתה בטל מד"ת והולך אתה עם ע"ה לשמוע דברים בטלים מוטב הי' לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים כדי שהיית שוכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם עכ"ל ומבואר שאין בזה אפי' איסור דרבנן כיון שאינו מסירם מלבו וכ"כ מכל הפוסקים שלא הביאו להלכה כל הדברים המשכחים התלמוד משמע שאין בזה איסור, ולריך ביאור למה זה לא נקרא שישב ומסירם מלבו וז"ל כיון שאין זה מוכרח שישכח אלא זה גורם להחליש הזכרון והוא מכויץ להגות עלמנו לאכילה (ועי' רמב"ם פכ"ח מאיסות הי"א) משא"כ במבטל ואינו חוזר על משנתו שבדאי ישכח זה נחשב שמסירם מלבו:

וכ"מ בודאי נכון ליזהר לכתחלה מכל הדברים שהרי לכך מנא"ס חכמים שידעו ליזהר מהם וגם במג"א סי' ב' סק"ג וסי' קנ"ח סק"יז וסי' ק"ע סק"ט כתב שיש ליזהר וכן במ"ב. ונראה פשוט שגשים א"ל ליזהר בכל אלו כיון שאינם מזוין על ת"ת דלא עדיפי מע"ה דמבואר בס"ח הנ"ל שאין לחוש, אבל קטן אף שעדיין לא למד נראה שיש להקפיד (ולא כמ"ס בהגה"ה לשמירת הנפש סי' של"ט) דמכתבר בדברים אלו עושין טבע של שכחה ויכול להזיק לו אח"כ ח"ו:

אמרי' במנחות ז"ע צ' אר"ל כל המשכח דבר א' מתלמודו עובר בלאו שנא' השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וכדרי' אבין א"ר אילעא דאר"א אר"א כ"מ שנא' השמר פן ואל אינו אלא ל"ת רבינא אמר השמר ופן שני לאוין נינהו רנב"י אמר בשלשה לאוין שנא' השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים [ותנן באבות פ"ג מ"י ר' דוסתאי ברי' ינאי משום ר"מ אומר כל השוכח דבר א' ממשנתו (פ"י הרע"ב בשביל שלא חזר עליו) מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנא' רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים] יכול אפי' מחמת אונסו ת"ל ופן יסורו מלבבך במסירם מלבו הכתוב מדבר ר' דוסתאי ברי' ינאי אמר יכול אפי' תקפה עליו משנתו ת"ל רק ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו תורה ניתנה בארבעים ונשמה נזרה בארבעים כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת וציומה ל"ח צ' אר"ל כל המשכח דבר מתלמודו גורם גלות לבניו שנא' ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני ר' אבהו אמר מורידין אותו מגדולתו שנא' כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי ובסנהדרין ז"ע ר' יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיוולדת וקוצרת רע"א אמר בכל יום כו':

וכתב בא"ר צ"ח ק"ע ס"כ צ"ח סי' הגן דהממלא כרסו עובר בלאו דהשמר לך פן תשכח ומשמע לכאוי דס"ל דכל האוכל מהדברים הקשים לשכחה דעובר בלאו דאורייתא דהשמר פן תשכח אבל ע"כ א"א לומר (ולהפלגה בעלמא נקטי' כלומר שהיא מעין האיסור של השמר לך כו') דבהדיא

ספר זכרון

ואלו הדברים הקשים לשכחה:

(ה) המרבה סעודתו בכל מקום. פסחים מ"ט א'
ת"ר כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום כו'
ותלמודו משתכח ממנו:

(ו) המכניס לראשו דברים בטלים. גשהש"ר פ"ח
פסוק שמן תורק שמך מה השמן הזה כוס מלא
שמן בידך ונפל לתוכה טיפה של מים וינחת כנגדה
טיפה של שמן כך אם נכנס דבר של תורה ללב ינא
כנגדו דבר של לינות נכנס ללב דבר של לינות ינא
כנגדו דבר של תורה:

(ז) מי שאינו עומד בפני רבו. קדושין ל"ג ב'
אר"א כל ת"ח שאינו עומד בפני רבו נקרא
רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח:

(ח) מי שאינו גוהר ליטול ידיו בדברים
הצריכים בטילה אם ת"ח הוא ותלמודו משתכח
ממנו שו"ע או"ח סי' ד' סי"ח והוא ברי"ח במחזור
ויטרי ריש מס' סופרים וסוף מס' כלה ע"ש קל"ח
שינויים:

(ט) האוכל ממה שאוכל עכבר או חתול או כלב.
בהוריות י"ג ב' ת"ר חמשה דברים משכחים
את התלמוד האוכל ממה שאכל עכבר וממה שאוכל
חתול ובחופת אליהו רבה פ"ו סי' ד' ששה דברים
משכחין את התלמוד האוכל פת שאכל עכבר ופת
הנותר מן חתול או כלב (ובחופת אליהו שבראשית
חכמה הג"י האוכל פת שאכל ממנה עכבר ופת שאכל
חתול וכלב ממנו) ובס"ח סי' תתק"ח אחד שאל
מחכם אמר עכברים אכלו מלחמי אם אוכל לאכל מן
הלחם כו' ע"ש ובבב"ב סי' ק"ע בקי"ב לא יאכל
ממקום שאכל עכבר וחתול שקשה לשכחה:

ובס' לקט יושר (שהוא הנהגות בעל תה"ד שכתב
תלמידו) חלק יו"ד עמוד ו' צטר שאכל ממנו
חתול שקורין קץ לא רנה לאכול מאותו החתיכה וכן
כבר ופשטידא, וחתיכת צטר יבש שאכל ממנו עכבר
אינו מאכיל לבניו אפי' ה"י הככר גדול, אבל דגים
הנקרשים (שקורין ז'ולץ צ"ש) אם אכל עכבר
מחתיכה זו אפי"ה אכל מחתיכה אחרת עכ"ל ובס'
יוסף אומץ (להג"ר יוזפא ז"ל בזמן השלי"ה) כתב
ומה שכשאכל עכבר וחתול ממנו שרגילין לחתוך
מקום נשיכתן ולאכול השאר לא ידעתי אם הוא קבלה

(א) מי שאינו חוזר על תלמודו תמיד. מבואר
לעיל ח"א אות ה' (ובס' נגיד ומנזה מהאר"ז"ל
כתב דהשונה פרקו מאה וא' פעמים לא ישכח ע"ש):

(ב) גאווה. צברי"חא דמעשה תורה (מוכח בכל זו
סי' קי"ח) שער ז' כל מי שיש בו גסות הרוח
כאלו עובד ע"ז ותורתו משתכח ממנו ובפסחים
ס"ו ב' כל המת"הר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת
ממנו אם נכ"ח הוא נבולתו מסתלקת ממנו ובירושלמי
דיבמות פ"ב ה"ו בני סימוניא אתון לגבי רבי א"ל
בעל אתון לן חד בר נש דריש דין וחזן ספר מתניין
ועבד לן כל לרכינן ויהב לן לוי בר סיסי עשו לו
בימה גדולה והושיבוהו עלי' אתון ושאלון ל' הגידמת
במה היא חוללת ולא אגיבון אמרין דילמא דלית הוא
מרי אולפן נשאל ל' שאלון דאגדה אתון ושאלון ל'
מהו הדין דכתיב אבל אגיד לך את הרשום בכתב
אמת אם אמת למה רשום ואם רשום למה אמת ולא
אגיבון אתון לגבי רבי א"ל הדין פייסונא דפייסנתך
א"ל חייכון בר נש דכוותי יהבית לכוון שלח אייתית'
ושאל ל' א"ל רקה דס מהו א"ל אם יש בה לחוחית
של רוק כשר הגידמת במה היא חוללת א"ל בשינ'
א"ל מהו הדין דכתיב אבל אגיד לך את הרשום בכתב
אמת כו' א"ל עד שלא נתחתם גז"ד רשום משנתחתם
גז"ד אמת א"ל ולמה לא אגיבתינון א"ל עשו לי
בימה גדולה והושיבו אותי עלי' וספח רוחי עלי וקרא
עליו אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה מי גרס
לך להתנבל בד"ת על שנשאת בהן עלמך והוצא בתו"י
ביבמות ק"ה א' וסיימו שהגאווה משכחת לאדם
תלמודו:

(ג) בעס. בנדרים כ"ב ב' כל הכועס משכח תלמודו
ומוסף טפשות ובפסחים ס"ה ב' כל אדם
שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם
נכ"ח הוא נבולתו מסתלקת ממנו:

(ד) דאגה. סנהדרין כ"ו ב' מחשבה מועלת אפי' לד"ת
פירש"י דאגת הלב על מזונותיו מהניא לשכח
תלמודו (ועי' תוס' שם) ואמר"י שם אם עסקין
לשמה אינה מועלת:

ספר זכרון

ט

פ"י לא יאכל אדם עד ד' שעות ולא ישתה עד ד' שעות וכן בכ"ד א"כ אפשר דכאן שלא הזכירו אלא האוכל אין השותה בכלל (אך יש מקומות שלא הקפידו בזה) וע"י גיטין ס"ט ב' ליתמי ממיא דלישתה מינייהו כלבא בליליא (אך אפשר דשם משום רפואה לא חשו לשכחה), מיהו מהק"ו דאמר"י בהוריות י"ג א' ומה האוכל ממה שעכבר אוכל משכח האוכל עכבר עלמו לא כ"ש משמע קלת דהוא טבע העכבר א"כ אין לחלק בין אוכל למשקה ויש לדחות ול"ע, וגם אפשר דמשקין לא חשיב טפה לחברתה חיבור לענין זה (וע"י ירו' שבת פ"ח ה"ו ובא"ח ס"י ק"ס ס"ד ובמ"ב טס הקכ"ג ובספ"ג דטהרות):

י) האוכל לב של בהמה. הוריות י"ג ב' (ומ"ט בחולין קי"ח א' דר' זריקא אמר קריבו לן קניא בקופי' ואכלנא פירש"י הקנה עם כל המחובר לו הריאה והלב וכבד ז"ל שאת הלב לא אכלו) ובגמ' לא נזכר אלא לב של בהמה אבל בחשב"ן קטן ס"י תקנ"ח כתב שמהר"ם מרוטנברג ז"ל לא הי' אוכל לב עוף אע"ג שהגמ' אינו מזכיר אלא לב בהמה שקשה לשכחה מ"מ כמו כן מונע נמי לב עוף ע"כ ובשו"ע האר"ז"ל הי' פעודה ב"י ט' כתב לריך מאד לשמור שלא לאכל לב בהמה חי' ועוף מפני שרוח בהמה שורה בהם ואם האדם אוכל אותו מתדבק בו אותו הרוח הבהמה וגורם לו טפשות ושכחה ולפעמים יתגלגל איזה רוח באותו הבהמה או חי' ועוף וידבק בו כי משכן הרוח הוא בלב עכ"ל וכ"כ המג"א ס"י ק"ע סק"י"ט בשם כתבים (וכן במ"ב טס סקמ"ה) לריך לזהר מאד שלא לאכל לב בהמה חי' ועוף. וע"י במאסף לכל המחנות ס"י ב' סק"י"ב בענין אכילת מוח וכבד של בהמה חי' ועוף וע"י חולין ק"י ב' קי"ח א')

יא) הרגיל בזיתים. הוריות י"ג ב' ואיתא שם דהזית משכח תלמוד של שצעים שנה וכתב רבינו בח"י צפ"י וישלח (פ' ואלא דינה) חילין זית אין לו לב ואולי מפני זה טבע הפרי משכח התלמוד ומעמטם הלב עכ"ל והמג"א צפ"י ק"ע סק"י"ט כתב בשם כתבי האר"ז"ל בענין דברים המשכחים את האדם כגון זיתים וכיו"ב אין זה אלא בע"ה אבל האוכל בכונה כנודע מוסיפין לו זכירה כי

מקדמונים שזה פירוש מה שכתוב בגמ' או אם אין חותכין רק מכה נקיות ומאיסות ואינם רונים לעשות תיקון ללימוד לכן שומר תורתו ירחק מכל החתיכה שאכל העכבר או חתול ממנה עכ"ל (ומוצא ג"כ בהגהות בסוף שמירת הנפש) ובתשו' דברי חיים ח"ב יו"ד ס"י ס"ב נשאל ג"כ אם יכול להוריד מקום הנשיכה והשיב שלשון הגמ' משמע שכל המאכל מביא לידי שכחה ובהגהות על ס' שמירת הנפש ס"י ש"מ הביא בשם איזה מחברים שדקדקו מלשון הגמ' ממה שעכבר אוכל ולא קאמר מדבר שעכבר אוכל משמע דרק המקום אסור והשאר מותר וכן לשון הנה"ט ממקום שאכל עכבר וכבר השיב ע"ז שם דבחופת אליהו רבה הגירסא פת שאכל ממנה עכבר, ובהגהות מקור החסד על ס"ח הביא רא"י מס"ח הג"ל מדלא ח"ל להסיר מקום אכילת העכבר ש"מ דלא מהני וזה אינה רא"י דשמא לא הי' ניכר מקום האכילה שאכל בכמה מקומות וגם י"ל לפני דבריו השיב לו שבלא"ה יכול לאכלו, וע"י בוכה ל"ו ב' אחרוג שנקבחו עכברים ובשו"ע ס"י תרמ"ט ס"ה כתב הרמ"א דיסיר מקום הנקור והשאר כשר וד' ה"ט"ז שם דלא מהני להסיר המקום דכולו מאוס וכ"ה באור זרוע סוף ס"י ש"ט כמו שהביא בס' חיים וברכה ס"י ר' אך י"ל דשם למנוה מאוס טפי וגם להמכשירין שם י"ל דלשכחה קשה כולו ושם הטעם משום מיאוס, ולפי הלשון בחופת אליהו רבה פשוט דכל הפת אסורה ונראה דהגמ' שינה הלשון כדי לכלול דלאו דוקא פת אלא בכל המאכלים הדין כן, מיהו בשק מלא חטים ועכברים נשכו מקלתו פשוט דבהשאר אין שום חשש דומיא דחתיכות דגים שהתיר התה"ד, ונראה דה"ה שק מלא קמח אין על השאר חשש וע"י מ"ב ס"י תס"ו סק"י"ח וכן שמעתי בשם מרן החזו"א ז"ל. ואם שמו מכלי מים או שאר משקין אפשר דאין לחוש דבגמ' לא נזכר רק שאכל ואע"ג דבלשון תורה ובלשון בנ"א בנדריים שתי' בכלל אכילה מ"מ בלשון חכמים מנינו כמה פעמים שמפרטין אכילה לחוד ושתי' לחוד ע"י פסחים ק"ט א' לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי ושם קי"ב א' אוכלין ומשקין שתחת המטה ושם קי"ד א' פחות ממיכלך וממשתיך ובגיטין ע' א' אכל מעומד ושתי מעומד כו' אכל ועמד שתי ועמד כו' ובבבא רבתי

ספר זכרון

מ"מ משמע דיותר היו רגילין בזיתי כבש ול"כ איך פתס כלן הרגיל בזתים הו"ל לפרושי בזתים חיים כיון שעיקר האכילה הי' בכבושין ומלוחים לכן נראה לענ"ד שאין לחלק בזה:

ובהגהה מח"ל בסוף ס' שמירת הגפס הביא שיט אנשים שרגילין לאכל זיתים ביחד עם שמן זית ולאומרים דהא אמרי' דהזית משכח תלמוד של ע' שנה ושמן זית משיב תלמוד של ע' שנה ול"כ ילא זה בזה ואינו מזיק, ואינו נראה לענ"ד דפשיטא דאין כל האדם שוין ומי שמוחו וזכרונו וכשרונו מזקים צודאי הדברים הטובים לזכרון יועילוהו הרבה והדברים המזיקין לא יזיקוהו כ"כ ולהיפך מי שכחו וזכרונו חלשים - הדברים המזיקים יזיקוהו הרבה והמועילים לא יועילוהו רק קצת לפי ערך זכרונו ול"כ אפשר שהזיתים יזיקו הרבה יותר ממה שהשמן יועיל:

(יב) השותה מים של שיורי רחיצה. הוריות י"ג ב' ובחופת אליהו רבה פ"ו ס"י ד' הלשון השותה מים הנותרים מן הרחיצה וכתב בהגהות ריעב"ץ בהוריות שם נראה דהינו של כל הגוף וגם של הרגלים אבל של נעילה ידיים מיבעיא לי עכ"ל והנה בשבת מ"א א' אמרו אשתו ממיה דבי באני דתניא רחץ בחמין ולא שמה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מצפנים ונ"ל דהתם לא שמו מהמים ממש שרחצו מהם רק שהוחמו לרחיפה וכ"ג ברש"י שם שכתב ואשתו מן מים חמין ואפי' לא הוחמו אלא לרחיפה, ומה שנסתפק במים של נט"י ע"י עירובין כ"א ב' לשותה אין מגיעין כו' משמע ששמה משארית הנעילה אך י"ל שהעבירין קודם לכלי אחר אי"נ מפני הסכנה עשה כן:

ואפשר שאם נתבטלו ברוב אין לחוש ול"ע: וגם אפשר דצמקוה שיש בו מי סאה אין חשש (ע"י פ"ז דתרומות) חדע דכל הנהרות רוחזין בהן ושותין מהן:

ושמעתי בשם מרן חזו"א ז"ל שאם שפך מה מעט אחר הרחיפה אין לחוש וע"י חולי ק"ה ב':

הוא מתקן אותה עכ"ל (וכ"ה בס' לקוטי חורה מהארז"ל פי עקב בטעמי המלות ע"ש):

והנה דבר ברור דדוקא ברגיל יש קפידא משא"כ באוכל לפרקים וכלשון הגמ' הרגיל בזיתים ומה"ט מנינו בגמ' בברכות ל"ח ב' א"ר חייא בר אבא אני רחיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובינמות ט"ו ב' אר"א בר"ל כשהייתי למד תורה אלל ר' יוחנן החורני רחיתי שהי' אוכל פת חריבה במלח בשני צורות באתי והודעתי את אבא א"ל הולך לו זיתים כו' ובירושלמי רפ"ו דברכות ר' יוחנן נסב זיתא ובירך לפניו ולאחריו ושם ה"ד רבן גמליאל זוגא סלק גבי אילין דבית ר' ינאי חמתהון נסבין זיתא ומצרכין לפניו ולאחריו א"ל כו' וכן בהרבה מקומות מבואר שהיו אוכלין זיתים ופשוט דאין לחוש אלא ברגיל, אך בהיה דיבמות משמע קצת דהביא לו לאכלס בקביעות ואפשר משום שהי' שני צורות לא הקפיד אי"נ כמש"כ המג"א בשם הארז"ל, עכ"פ אין לנו יותר ממה שאמרו חכמים דדוקא ברגיל. ושיעור רגיל אפשר לתמוד מהא דברכות מ' א' הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום כו' הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום כו' משמע דאחת לשלשים יום אחתי מקרי רגיל לענין אכילה אבל יותר מלי יום לא מנינו דמקרי רגיל:

ובהגהות ריעב"ץ בהוריות וכן במור וקליעה שלו סוף ס"י ק"ע (וכן בהגהות בס' שמירת

הגפס ס"י ש"ע) כתב דאין קפידא רק בזיתים חיים ולא בכבושים או מלוחים או מצושלים והוכיחו זה מהא דר' יוחנן הנ"ל דברכות ותמוה דדוקא ברגיל אמרו (ומהא דיבמות כבר תירלנו) ומלאתי במאירי בהוריות שם שכי בהדיא דזיתים מלוחים קשים לשכחה וכ"ג ברבינו בח"י הנ"ל דטבע זה הפרי משכח וכ"ג עיקר דהא משמע בכמה מקומות שהי' דרכן לאכל זיתים כבושים כדתנן פ"ק דתרומות תורמין שמן על זיתים הנכבשים משמע דסתם זיתים לאכילה הם זיתים הנכבשים דהא בעי לאשכוחי שם זיתים העומדים לאכילה ע"י ר"ש שם וכן משמע בספ"ב דתרומות תורמין זיתי שמן על זיתי כבש כו' משמע שהיו או זיתי שמן או זיתי כבש ואע"ג דאמרי' בירושלמי פ"ו דברכות ה"א דזית דרכו לאכל בין חי בין כבוש ולכן לא נשתנית ברכתו ע"ש

בני

מאמר ד / הלל והודאה

יששכר

קצט

שידעת אכילת זית קשה לשכחה ריט, וכתב
הארזי"ל (ליקוטי תורה פרשת עקב בטעמי המלות)
הוא דוקא האוכלו צלא כוונה המצטרפת,
אבל האוכלו זכוונה הוא טוב לזכירה יכ. והנה
 כוונת 'זית' הוא א"ל אלהיים מצפ"צ
 בגימטריא זי"ת, ויולאים מן שלש אותיות
 יה"ו יכא, דהיינו, כידוע לך שצעה שמות
 המרגלא רכב מן שבע זרכות שמונה עשרה
 של שנת יולאים מן שבע אותיות אהי"ה
 יה"ו יכג, וכוונת השלש זרכות אחרונות הם
 שלשה שמות הנ"ל אשר מספרן זי"ת, יולאים

יהיה 'צית המקדש' ריט. והנה ראש הדור
 אשר על ידו נעשה הנס ויאלו לפועל ימי
 חנוכה - חינוך והרגל לגאולה האחרונה אשר
 יהיה צנין צית המקדש האמיתי קיים לעד,
 הנה היה ע"ס הלדיק הזה מתתיה"ו, מנין
 צי"ת המקד"ש ריט, הנה מתחילין צהודאה
 'צימי מתתיהו' ואחר כך אומרים 'וטהרו
 את מקדשך' וכו', הבן הדבר כי קלרתי ריט.

שו) ואומר לך עוד דבר נחמד, ע"ס צעל
הנס 'מתתיהו', הוא על פי מה

יודעי בינה

רכא. כמבואר בליקוטי תורה (שם): "השמות היוצאים
 משם יה"ו הוא; א"ל, אלהיים, מצפ"ץ [הוא שם
 הוי"ה ב"ה בא"ת ב"ש (עי' תיקו"ז קא, א)], ושמות
 אלו חוץ מיה"ו שהוא שורש כולם, גימטריא זי"ת".
 כלומר השמות הנ"ל היוצאים משם יה"ו, מלבד שם
 יה"ו שהוא השורש שלהם, בגימטריא זי"ת. כי שלשה
 שמות הנ"ל בגימטריא תי"ז כמנין זי"ת.

רכב. 'שמות המרגלא' היינו שמות שהם מרגליות
 [כי הם מסוגלים למציאת חן כענין המרגלית (עי'
 אגרא דכלה פרשת מקץ ד"ה ויאמר אליהם)] היוצאות משבע
 אותיות אהי"ה יה"ו, והם נגד השבע מדות חג"ת
 נהי"מ, אה"י נגד חג"ת, ו-יה"ו נגד נה"י, וה' אחרונה
 של אהי"ה היא נגד המלכות (עי' מקדש מלך על הזוה"ק
 ח"ב צו, ב), ומשבע האותיות הנ"ל יוצאים שבע
 שמות: מהאות י' של יה"ו יוצא שם א"ל, מה' של
 יה"ו יוצא הוי"ה בנקוד אלהיים, מו' של יה"ו יוצא
 השם מצפ"ץ [הוא חילוף הוי"ה בא"ת ב"ש], מא'
 של אהי"ה יוצא השם יהו"ה, מה' ראשונה של אהי"ה
 יוצא השם אלהיים, מי' של אהי"ה יוצא השם
 מצפ"ץ, מה' אחרונה של אהי"ה יוצאים שם י"ה
 ושם אדנ"י (עי' רע"מ זוה"ק ח"ב צב, א; וע"ע עמק המלך
 שי"ז פ"א). [והם נגד ארבעה מילואי הוי"ה - ע"ב,
 ס"ג, מ"ה, ב"ן, ושלשה מילואי אהי"ה - קס"א,
 קנ"א (עי' רגל ישרה מערכת האל"ף אות רנו; אגרא דכלה
 פרשת מקץ שם, עוד כתב רבינו שם שלכן נקראים 'מרגלא',
 כי 'מרגליות' בגימטריא שבעה שמות הנ"ל בהוספת הכולל
 לשמות הוי"ה והוספת הכולל לאהי"ה].

רכג. כמבואר בפרע"ח (שער השבת פי"ג) שבשבע

בית מקדש הראשון היה בזכות אברהם; ולכן קראו
 'הר'; המורה על חורבן כמו שנאמר (איכה ה, יח) 'ועל
 ה"ר ציון ששמים', בית מקדש השני היה בזכות יצחק;
 ולכן קראו 'שדה' אשר ג"כ מורה על חורבן כמו
 שנאמר (ירמי' כו, יח) 'ציון שדה תחרש', ובית מקדש
 השלישי הוא בזכות יעקב; ולכן קראו 'בית' המורה
 על ישוב תמידי, לפי שאינו עתיד שוב להיחרב.

ריז. ר"ל, 'בי"ת המקדש' רומז לבנין השלישי הנקרא
 'בית', וכיון שתבא הגאולה ע"י השני משיחין ואז
 ייבנה הבנין השלישי הנקרא 'בית המקדש', על כן
 עולים השני משיחין נחמיה"ה ב"ן חושיאל מנח"ם
 ב"ן עמיאל כמנין בי"ת המקד"ש.

ריז. לרמז שהנס שנעשה בימי מתתיהו הוא חינוך
 והרגל לגאולה העתידה אשר אז ייבנה הבנין השלישי
 אשר יהיה נקרא 'בית המקדש'.

ריח. ר"ל, 'בימי מתתיהו' העולה כמנין בי"ת
 המקד"ש נעשה נס מעין הגאולה העתידה אשר אז
 ייבנה הבנין השלישי אשר יהיה נקרא 'בית המקדש',
 על כן 'טהרו את מקדשך', לרמז שנעשה להם נס
 מעין הגאולה העתידה אשר אז ייבנה בנין הנקרא
 בי"ת המקד"ש.

ריט. כמבואר בהוריות (יג, ב) שחמשה דברים
 משכחים את הלימוד, ואחד מהם הוא הרגיל בזיתים.

רב. שם: "בענין הזיתים משכחים, היה אומר מורי
 זללה"ה כי אין זה אלא בעם הארץ, אבל האוכל
 בכונה כנודע מוסיפים בו זכירה, אחר שהוא מעלה
 אותם ומתקנם כשיאכל". וכן פסק המג"א (סי' קע
 סקי"ט; ברם עי' א"ר שם סקכ"ד).

מן שלש אותיות יה"ו הנ"ל רכ"ד. ומעתה צין תצין, 'כשעמדה מלכות יון וכו' להשכיחם תורתך' (ועל הנסים), כי מלכות יון היא חשך כמו שכתבתי לעיל רכ"ה, ויתבאר להלן אי"ה (אות נו; וע"ע מאמר ג אות ג) חש"ך - שכ"ח רכ"ג, והש"י פעל הנס על ידי שמן היוצא מן זית אשר זה כוונתו לזכירה שלשה שמות היוצאים מן יה"ו, על כן היה שם הכהן גדול אשר הפך היה חתום בחותמו 'מת"ת - יה"ו' רכ"ז.

ומעתה תצונן, הנס המופלא הזה שמלאו פך שהיה חתום בחותמו של כהן גדול רכ"ח אשר היה שמו 'מת"ת - יה"ו' רכ"ט, דודאי לא היה המנהג כן שיהיה הכהן גדול חתום השמנים, דעל השמנים ויינות וסלחות היו ממונים וגזרים לספק המצטרך ר"ל (ע"י ירושלמי שקלים פ"ה ה"א), אצל הדבר הזה היה ניסוי שהפך הזה שמלאו היה חתום עליו שם הכהן גדול 'מת"ת - יה"ו', להורות על הכוונה הנ"ל, 'מת"ת' הש"י מן שלש

יודעי בינה

רכח. כדאיתא בשבת (כא, ב): "כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול".

רכט. רבינו נקט בפשיטות שהיה הפך חתום בחותמו של מתתיהו כהן גדול. ברם במגלת אנטיוכוס (פרק סא) איתא: "ובעו משחא דויתא דכיא לאדלקא ברציניא, ולא אשכחו אלא צלוחית חדא דהות חתימה בעזקת כהנא רבא מיומי שמואל נביא", ופירש שם מהר"י ונה, שהיה זה חותמו של יהודע הכהן שהיה כהן גדול בימי שמואל הנביא. ובכלבו (הל' חנוכה סי' מד) מבואר שהיה חתום בחותמו של יוחנן כה"ג אביו של מתתיהו ולא של מתתיהו עצמו.

ובעיקר הדבר, ראה בתשב"ץ (ח"ג סי' קלה) שכתב כי יתכן שמתתיהו כלל לא היה כהן גדול עיי"ש, וכן משמע לכאורה ביומא (ט, א) דלא חשיב ליה בין כהנים גדולים, וכן מוכח בסדר הקבלה להמאירי. ברם המהרש"א בפסחים (נו, א) כתב דמתתיהו היה כה"ג, וכן איתא במסכת מגילה (יא, א) לפי כמה גירסאות: "מתתיהו כה"ג", אבל יש שאין גורסים שם כלל 'כהן גדול', וכן יש הגורסים שם 'מתתיהו בן יוחנן כה"ג'. אמנם בתרגום שיר השירים (ו, ז) מבואר להדיא שהיה כה"ג, וכן כתבו הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות) והרמב"ן (במדבר ח, ב) עיי"ש.

ר. ולהלן (אות לז) הוסיף רבינו להקשות, שגם אם תמצי לומר שכך היה המנהג, מה חידוש משמיענו בזה שהיה 'חתום בחותמו של כה"ג', הול"ל סתם 'מצאו פך חתום'.

ברכות של תפלות שבת יש לכוין לשבע אותיות אהי"ה יה"ו ולשמות היוצאים מהם, ב'מגן אברהם' יכוין לאות א' של אהי"ה ולשם היוצא ממנה שהוא יהו"ה, ב'מחיה המתים' יכוין לאות ה' של אהי"ה ולשם היוצא ממנה שהוא הוי"ה בניקוד אלהי"ם, ב'אתה קדוש' יכוין לאות י' של אהי"ה ולשם היוצא ממנה שהוא מצפ"ץ, ב'מקדש השבת' יכוין לאות ה' של אהי"ה ולשמות י"ה אדנ"י היוצאים ממנה. ב'רצה' יכוין לאות י' של יהו"ה ולשם א"ל היוצא ממנה, ב'מודים' יכוין לאות ה' של יהו"ה ולשם היוצא ממנה שהוא אלהי"ם, ב'שים שלום' יכוין לאות ו' של יהו"ה ולשם היוצא ממנה שהוא מצפ"ץ, עיי"ש.

רכד. כמבואר בהערה הקודמת עיי"ש.

רכה. ראה מאמר ב אות יב; שם כז; מאמר ג אות ג; שם ז; שם טו; שם כד; לעיל אות טו; שם לד; שם נו; שם עט.

רכו. עיי"ש שכתב, שלכן תקנו לומר 'להשכיחם תורתך' ולא 'לבטלם' או 'להפירם', כי אמרו במדרש (בר"ר ב, ד) 'חשך' (בראשית ב, ד) זו מלכות יון, כי רצו להגביר חכמות חיצוניות הנקראין חשך וע"י כן להשכיח מישראל חכמת התורה הנקראת אור, ולכן חש"ך בגימטריא שכ"ח, כי החש"ך שהן חכמות חיצוניות בכוחם לשכ"ח חכמת התורה, על כן תקנו לומר 'להשכיחם' דייקא.

רכז. לרמז על מתת ה' שזכו לזכירה היוצא מן יה"ו והציל אותם מהיונים אשר רצו להשכיח תורה מישראל.

בני

מאמר ד / הלל והודאה

יששכר

רא

**דבר, אשר גם הימים האלה נזכרים ונעשים
בכל דור ודור, הבן מאד ר"ל, ועוד יתבאר
חי"ה (להלן מאמר ה אות ז; וע"ע לעיל מאמר ז
אות י) בטעמי יום השמיני הנקרא צפי כל
ישראל 'זאת חנוכה'.**

(יז) **פז"ב** הדבר לשמוע פ"ס מתחיה"ו, הנה
בנס דפורים תקנו משה
ושמחה ר"ה והוא עבודת הושט ר"ל, וחנוכה
תקנו להודות ולהלל ר"ל הוא עבודת הקנה ר"ל,
שהיו שניהם משועבדים לעבודת הש"י ר"ל.
ועל פי זה פירשתי (לעיל מאמר ז אות לז; וע"ע
להלן אות קטו) רמז הפסוק 'ע"ת לעשות לה'
הפרו תורתך' (מהלים קיט, קכו), ע"ת
בגימטריא קנ"ה וש"ט, דהנה צימי אחשורוש
פגמו בושט, שנהנו מסעודתו של אותו
רשע ר"מ, והושט הוא כח גופני שעל ידו ניזון
הגוף, על כן היתה הגזירה על הגופות,

אותיות 'יה"ו', להפר עלת היונים שחשבו
להשכיחם התורה, ותהי להיפך זכרון לבני
ישראל עד עולם, הבן כי נחמד ונעים הוא.
ומעתה לא יקשה לך מה שהקשו הפוסקים
מה היה הנס ציום הראשון ר"ל, כי הלא
תראה שהיה נס נפלא שהיה חתום על הפך
שם כהן גדול 'מת"ת - יה"ו' דבר שלא
נראה ולא נשמע מעולם, ומאת הש"י היתה
זאת, צרוך המפליא פלאות.

**(יז) ותתבונן לפי זה מה שכתבתי לעיל
[במאמר אור תורה (מאמר
ז) סימן י] מתחיה"ו בגימטריא רא"ש
השנ"ה, אשר הוא יום הזכרון, אשר הוא
מסוגל לזכירה לעקרים ולעקרות ר"ל, והנה
מקובל מרבותינו נוחי נפש אשר גם ימי
חנוכה המה בסגולה מעין זה ר"ל. והנה על
פי דברינו הנ"ל תשכיל ותצין דבר מתוך**

יודעי בינה

ר"א. כדכתיב (אסתר ט, כב): "לעשות אותם ימי משה
ושמחה".

ר"ו. ראה ברכות (סא, א): "ושט מכניס... כל מיני
מאכל".

ר"ז. כדאיתא בשבת (כא, ב): "קבעום ועשאו ימים
טובים בהלל והודאה".

ר"ח. ראה ברכות (שם): "קנה מוציא קול".

ר"ט. "לדבר בקנה רק בתורת ה' ועבודתו ושלא
לדבר לשון הרע וליצנות ורכילות וכיוצא, ובושט
שלא לאכול לתאוה כבהמה, ושלא לאכול דברים
האסורים, רק לאכול דברים הכשרים שיהיה לו כח
לעבודת הש"י" (ניתוסף עפ"י כמה דפוסים).

ר"מ. כמבואר במדרש (אסתר"ר ז, יג): "אמר המן
לאחשורוש, אלהיהם של אלו שונא זימה, העמד
להם זונות ועשה להם משהו וגזור עליהם שיבואו
כולם ויאכלו וישתו... כיון שראה מרדכי כך, עמד
והכריז עליהם ואמר להם לא תלכו לאכול בסעודתו
של אחשורוש, שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם
קטיגוריא כדי שיהא פתחון פה עם מדת הדין לקטרג

ר"א. וכקושיית הב"י (או"ח סי' תר"ע): "ואיכא למידק
למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו
כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס
אלא בשבעה לילות". (ועי' מאירי שבת כא, ב; אור זרוע
הל' חנוכה סי' שכא).

ר"ב. וכדאיתא בזה"ק (ח"א לו, א): "בראש השנה
עקרות נפקדות" (וע"ע ר"ה י, ב), דכיון שהוא יום
זכרון (וכמו שאומרים בנוסח 'עלה ויבא'), לכן הוא מסוגל
לפקידת עקרים ועקרות אשר נאמר בהם לשון
'זכירה', כדכתיב (בראשית ל, כב) 'ויזכור אלוקים את
רחל וישמע אליה אלוקים ויפתח את רחמה' (וע"ע
רש"י ר"ה יא, א ד"ה נפקדה).

ר"ג. על כן מתחיה"ו בגימטריא רא"ש השנ"ה, לרמז
שימי החנוכה מסוגלים לפקידת עקרים ועקרות כראש
השנה.

ר"ד. ר"ל, כמו שהארה של נס חנוכה מתעוררת בכל
שנה ושנה, כמו כן מתעוררת בחינת הזכרון שזכו
ישראל בשעת הנס היפך מחשבת היונים אשר רצו
להשכיח תורה מישראל, על כן מסוגלים ימי חנוכה
להיות העקרים והעקרות נזכרים ונפקדים.

שנת מעשרא ותתן ללוואי
 לגיזרא ליתמא ולארמלא
 ויכלון בקרויך וישבעון:
 יג ותימר קדם יי אלהיך
 פלתי קדש מעשרא מן
 ביתא ואף יהבתה ללוואי
 ולגיזרא ליתמא ולארמלא
 פכל פקודך די פקודתני
 לא עברית מפקודך ולא
 אתגשית: יד לא אכלית

תולדות אהרן ונתתה ללווי נדרים פד:
 ואכלו בשעריך ברכות לה: יבמות פו.
 גיטין פא. מציעא פח. מכות טז: ואמרת
 לפני. סוטה לב: בערתי הקדש. ברכות לה:
 מעשר שני פ"ה מ"י מגילה כ: גיטין פא.
 מציעא פח. לא עברתי. ברכות מ: לא
 אכלתי. מעשר שני שם יבמות ער. מכות
 יט:

תבואתך בשנה השלישית שנת
 המעשר ונתתה ללווי לגר ליתום
 ולא למנה ואכלו בשעריך
 וישבעו: יג ואמרת לפני יהוה
 אלהיך בערתי הקדש מן הבית
 וגם נתתיו ללווי ולגר ליתום
 ולא למנה בכל מצותך אשר
 צויתני לא-עברתי ממצותיך ולא
 שכחתי: יד לא-אכלתי באני

שפתי חבמים

ק פי' לא כשתגמור להפריש המעשר של שנה שניה כפי המובן מן
 בשנה השלישית דמשמע שאתה עומד בשנה שלישית ומפריש מעשר
 של שנה שניה דאם לא כן ה"ל כי תכלה לעשר את כל מעשר
 תבואות השנה השלישית לפיכך הוצרך לפרש שפי' בשנה השלישית
 שבשנה השלישית וחסר שיין כמו את הדרך ילכו בה שילכו בה
 ושנה השלישית הוא שנה שלישית של שמטה: ד רצונו בזה להוכיח
 שיקבע זמן הביעור והיורדי בערב פסח ופסוק זה כתיב בפרשת ראה
 גבי מעשר: ש לאו דוקא כאן בפרשה זו אלא ר"ל נאמר על מעשר
 של שנה שלישית מקץ והוי כמו שכחוב כאן מאחר שמדבר כאן
 גם כן במעשר של שנה שלישית: ת דקשה למה קרא שנה השלישית
 שנת המעשר וכי שאר שנים שנה א' וב' אינן שנים של מעשר
 ומתוך שנה שאין נוהג בו: א קשה לרש"י וכי אם אינו רוצ' לאכול
 מה לעשות. ל"פ תן לו כו' עשה מה שעליך יש לעשו: ב שהוא
 שנים עשר ביצים אבל שעורים צריך ליתן לו קב ודוקא בגורן צריך
 ליתן לו חצי קב חטים אבל בעיר א"צ ליתן לו חצי קב שבעיר יכול
 לילך ג"כ לאחרים מה שא"כ בגרנות שהגרנות רחוקים זה מזה:
 ג כלומר התודה אל לבך. דאם לא כן ה"ל לומר ואמרת לה' אלהיך
 מאי לפני כמו דכתיב לעיל גבי הבאת בכורים (ג"ל) דאי כמשמעו
 שנהגו בשתי שנים שלפניה ששנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון כמו שנאמר כי תקחו
 מאת בני ישראל את המעשר: ומעשר שני שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויצהרך: הרי
 שתי מעשרות ובל ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד ואיזה זה מעשר
 ראשון ותחת מעשר שני יתן מעשר שני שנאמר כאן ונתתה ללווי את אשר לו הרי מעשר ראשון לגר ליתום
 ולא למנה זה מעשר עני: ואכלו בשעריך וישבעו. תן להם כדי א שבען מכאן אמרו אין פוסחין לעני
 בגורן פחות מחלי קב ב חטים וכו': (יג) ואמרת לפני ה' אלהיך. התודה ג שנתת מעשרותיך:

א דברים יד בשם לא גבמדבר יס דלעיל יד תספרי. פאה פ"ח ח"ה וסוטה לב

מנחת שי

(יד) באני. הבי"ת רפה:

מסורת המדרש

ג ילקוט משלי רמז תתקמ"ו.
ירושלמי ב"מ פרק טני. ד מסכת
ע"ז דף ג' ע"א. ממנומל נרלשית
סינן א'.

חידושי הרש"ש

אמר להם אי אפשר. כצ"ל.
מנין ושמרתם את המצות.
נראה דצ"ל ושמרת את
המצוה והוא בסוף ואתחנן
סמוך לזהיה עקב כו'.

חידושי הרד"ף

ג מעשה בר' שמעון בן שטח
כו'. ירושלמי פ"ב דבי"ט ה"ה.

אמרי יושר

אכן טובה לא לקחתי. ואפשר
הדבר לבא לידי סכנה וקרא קאמר
וא יוסף עצב עמה כ"ש שימשך
ע"י חילול ה' החזירו וקרא אותו
ישמעאלי ברוך ה' אלהי שמעון בן
שטח וקריין עתה ברכת ה' שברוך
אותו ישמעאלי להשם היא לבדה
תעשיר.

אמונתו של הקב"ה. שהצדיקים מפקידים בידו מעשיהם
הטובים ועושה מהם פירות ופירי פירות אמרו צדיק כי
טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ומקיים אמונתו לישני עפר
מה רב טובך אשר צפנת ליראך. כיון שאמר ר' פנחס בן
יאיר כך. כי צדיק ה' צדקות
אהב עם כל זה ישר יחזו פנימו
שנושא פני צדיק וישר שברור
שיתפלל שייגמור כצדקו וכמ"ש
השמים כסאו והארץ וגו' ואל זה
אביט אל עני שעל ידו הארץ
הדום וא"ל רומה על השמים
שאם לא היה רבי פנחס בן יאיר
מתפלל עליה היתה נטבעת
אעפ"י שידע הקב"ה שעשה
רצונו במים וכמו שאנו מחויבים
להתפלל ותן שכר טוב לכל
הבוטחים בשמך כאמת שכן
הוא רצונו שיעשה הכל ע"י
תפלות צדיקים שמסר הנהגת
העולם ע"פ מעשיהם ודבריהם
ותפלתם כמפורש על אברהם
שהתפלל אפילו על סדום אף כי
על הצדיקים וקבל שכר על
תפלתם ונח נענש ונתגנה על
מה שלא התפלל על דור המבול
וכן רבי פנחס בן יאיר היה ח"ו
נענש אם לא היה מתפלל עליה
כי בו היה תלוי לגמור מעשה
צדקתו של הקב"ה התבונן בדתי
צדיקו של עולם וע"י יבמות
קכ"א מעשה כזו ברכי חנינא בן
דוסא.

**וְדָם אֶתָּה יוֹדֵעַ אֲמוֹנָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. וְשׁוֹב מַעֲשֵׂה בְרִי
פְּנִיחָס בֶּן יְאִיר שֶׁהֵלֵךְ לְעִיר אַחַת
וְהָיוּ הַעֲכָבְרִים אוֹכְלִים בְּתַחֲנוּמָה
שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר. בָּאוּ וּבִקְשׁוּ
הַיָּמִינוּ. מָה עָשָׂה רַבִּי פְּנִיחָס
בֶּן יְאִיר, אָמַר לְהֵן לְמָה אֵין
אַתֶּם מְפָרְשִׁין מַעֲשְׂרוֹתֵיכֶם כְּרֵאוּי,
מִבְּקָשִׁין אַתֶּם שְׁנֹעֵרְב אַתְּכֶם שְׂאֵם
אַתֶּם מְפָרְשִׁין מַעֲשְׂרוֹתֵיכֶם כְּרֵאוּי
אֵין עֲכָבְרִים אוֹכְלִין עוֹד, אָמְרוּ לוֹ
אֵין. עָרַב אוֹתָן, וְהִלְכוּ הַעֲכָבְרִים
וְלֹא נִרְאוּ עוֹד. דָּבָר אַחֵר, מַעֲשֵׂה
בְּאֶדָם אֶחָד שֶׁהָיָה חוֹפֵר שִׁיחִין
לְרַבִּים. בָּתוֹ הָיְתָה הוֹלְכַת בְּדֶרֶךְ
וּבָאָת לְעֵבֹר בְּנֵהָר וַיִּשְׁטָפָה. בָּאוּ
וְאָמְרוּ לוֹ לְרִי פְּנִיחָס כֶּף הַגִּיעַ
לְבַתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי. אָמַר לָהֶם אֵי
אֶפְשָׁר. כִּינּוֹן שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ
שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִים אֵין
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאֻבָּד אֶת בָּתּוֹ בְּמִים. מִיָּד נִפְלָה צְרוּחָה
בְּעִיר בָּאָתָה בָּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּינּוֹן שְׂאֵמֵר רִי
פְּנִיחָס בֶּן יְאִיר כֶּף, יָרַד מִלְּאָךְ וְהִעֲלָה אוֹתָהּ. יַמְעֲשֵׂה בְרִי
שְׂמֵעוֹן בֶּן שְׁטַח שֶׁלְקַח חֲמוֹר אֶחָד מִיִּשְׁמַעְאֵלִי אֶחָד. הִלְכוּ
תְּלִמְדָיו וּמִצְאוּ בוֹ אֶבֶן אַחַת טוֹבָה תְּלוּיָה לוֹ בְּצַנְאוֹרוֹ. אָמְרוּ
לוֹ רִי (משלי י ב) בְּרַפְתָּ ה' הִיא תַעֲשִׂיר. אָמַר לָהֶם רִי שְׂמֵעוֹן
בֶּן שְׁטַח חֲמוֹר לְקַחְתִּי, אֶבֶן טוֹבָה לֹא לְקַחְתִּי. הֵלֵךְ וְהַחֲזִירָהּ
לְאוֹתוֹ יִשְׁמַעְאֵלִי, וְקָרָא עָלָיו אוֹתוֹ יִשְׁמַעְאֵל בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי
שְׂמֵעוֹן בֶּן שְׁטַח. הָיוּ מְאֻמּוֹנָתוֹ שֶׁל בֶּשֶׁר וְדָם אֶתָּה יוֹדֵעַ
אֲמוֹנָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂנֵאֲמָן לְשֵׁלֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׂכַר
הַמְצוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין, מִנִּין (שמות יב יז) וַיִּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמְצוֹת,
יֵאָבֵל מִתּוֹן שְׂכָרְן וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמַעוֹן, בְּעֵקֵב אֲנִי פּוֹרֵעַ לָכֶם.**

זורע כל צדקות שישראל נותנין וישלם להם הקרן עם
הפרי. וזהו שמיררו המסדרי תפלות בשכחי השי"ת זורע
צדקות. ושוב מעשה כו' והיו העכברים כו'. הביא מעשה
כענין המצות של ה' שהכתיים שבשביל הפרשת
המעשר יתקיימו פירותיו. באו
ובקשו הימנו. עצה טובה
ותקנה. שנערב. שאהיה ערב
בעדכם. ומעשה זו איתא
בירושלמי בפ"ק דרמאי ואיתא
שם שזנר ר' פנחס ב"י וקיבץ
כל העכברים. התחילו העכברים
לצפצף בפיהם. אמר ר' פנחס
לאנשים של המקום ההוא
מכנים אתם מה שהעכברים
אומרים. אמרו לו לא. אמר להם
אומרים שאין אתם מתקנין את
המעשרות. אמרו לו אתה ערב
בעדנו שנחזור למוטב. וערב
בעדם ולא הזיקו עוד. מעשה
הביא אחד שהיה חופר כו'.
שמצות ה' מציל לאדם בענינים
הקרובים למבע אלא אף גם
בהפיכת הטבע. כי ירד מלאך
והצילה. היתה הולכת בדרך.
בירושלמי א"י שהלכה להנשא.
ירד מלאך והעלה אותה.
בירושלמי א"י ירד מלאך בדמות
ר"פ בן יאיר והצילה. וכתב
הקה"ע שהואיל ויצא הדבר הזה
מפיו שלמד הסנוגוריא הזאת
ובזכותו ניצולת דהיה אפשר
דלא היתה ניצולת בלאו הכי.
שאין הדבר ברור כל כך
להצילה שהוא לא טרח במים
עצמן. וגם לא היה חבור שחפר
הוא. אלא שהנהר שטפה. אבל
בזכותו ניצולת עכ"ל. ה"לך
והחזירה. ואף שאבידתו היה
מותר. מ"מ עשה ר"ש כן כדי
שיתקריש שם שמים על ידו.
ברוך ה' אלהי שמעון. כוננת
הישמעאל היה בזה לומר.
שהמדה ההיא היא נמצא בו.
מפאת היותו חלק וחבל הכורא
יתברך. ולפי גודל יקרת החלק.
מהנקל להעריך יקרת הכללי
הוא הכורא יתברך שמו שבמנו
נאצלו המדות האלו בנפשותינו.
וזה שסיים מאמונתו של כ"ו
אתה יודע אמונתו של הקב"ה.

אשר אתו עמו האמונה ביתר שאת מפאת היותו בעל הכחות כולם [אהל יעקב ס' וישלח]. מנין שנאמר ושמרתם את
המצות. בפנים נרשם [שמות י"ב] ובוראי שפסוק זה נרשם כאן כמענות וצ"ל שנא' [דברים ז'] ושמרת את המצוה ואת
החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם. ומקודם זה הפסוק כתיב שם וידעת כי י"י אלהיך הוא
אלהים האל הנאמן וגו' ואח"כ כתיב ושמרת את המצוה וגו' ואח"כ כתיב והיה עקב תשמעון. וזהו שאמר המדרש
מאמונתו של כ"ו אתה יודע אמונתו של הקב"ה שנאמן לשלם לישראל שכר המצות שהן עושים מנין שנא' ושמרת
את המצוה וגו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם נוכחו שדרשו חז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרן. וזה שסיים
המדרשן אבל מתן שכרן והיה עקב תשמעון בעקב [פ"י בסוף] אני פורע לכם.

מתנות כהונה

ובקשו הימנו. ענה טובה ותקנה. שנערב. שאהיה ערב בעדכם ומעשה זה בירושלמי בפ"ק דמס' דמאי ואיתא הכס שאסף כל
העכברים והיו מנפלים ואמר להם דעו מה שהם אומרים שנשגיל שלא הפרשם מעשרותיכם לפיכך הם אוכלים את המצוה. היתה
הולכת כו'. בירושלמי בפ"ק דמסכת דמאי איתא שהלכה להנשא ועיין עוד גמס' בנא קמא צפ' שזר שנגח את הפריה. [ה"ג אמר להם אי
אפשר]. מנין. שזריך הכמוז להאמין על תשלומין שזר מצות שנאמר ושמרתם וגו' ולא נאמר שישלם להם אלא לנסוף שנאמר והיה עקב.